

El poeta valencià Leopold Trénor Palavicino (1870-1937)

[The Valencian poetry Leopold Trénor Palavicino (1870-1937)]

VÍCTOR PASTOR BANYULS

Universitat de València
v.pastorbanyuls@edu.gva.es

RESUM: Leopold Trénor Palavicino (1870-1937) fou un escriptor parent de la nissaga Trénor, una de les famílies aristocràtiques més influents del País Valencià d'ençà del primer terç del vuit-cents, caracteritzada per una marcada tradició militar, comercial i industrial. Els pares jesuïtes, l'exquisida formació doctoral en Dret i enginyeria elèctrica i el cercle literari de Lo Rat Penat el varen influenciar notablement. Com a conseqüència, va consolidar una obra poètica costumista, conservadora i expressiva tota conduïda mitjançant una llengua catalana convergent amb la resta de territoris de la mateixa parla.

PARAULES CLAU: Poesia; Renaixença; català; Lo Rat Penat; Centre Escolar i Mercantil; catolicisme; aristocràcia

ABSTRACT: Leopold Trénor Palavicino (1870-1937) was a writer related to the Trénor family, one of the most influential aristocratic families of the Valencian Country since the first third of the nineteenth century, characterized by military, commercial and industrial tradition. The Jesuit fathers, the exquisite doctoral training in Law and electrical engineering and the literary circle of Lo Rat Penat had a significant influence on him. As a result, he consolidated a poetical, conservative and expressive poetic work all conducted through a convergent catalan language with the rest of territories of the same language.

KEYWORDS: Poetry; Renaissance; Catalan; Lo Rat Penat; Centre Escolar i Mercantil; catholicism; aristocracy

Recepció: 11/01/2024. Acceptació: 21/01/2024. Publicació: 01/06/2024

1. Introducció

Entre el darrer terç del segle XIX i principis del segle XX el moviment cultural de la Renaixença va contribuir decisivament a engrandir la història, la llengua i la literatura dels territoris catalanoparlants. De València estant, un degoteig d'escriptors varen seguir l'estela dels imprescindibles Teodor Llorente, Vicent W. Querol o Constantí Llombart i elaboraren aportacions líriques en llengua catalana d'interés rellevant, la majoria de les quals relacionades amb l'ambient jocfloralesc de Lo Rat Penat.

Un d'aquests exemples fou Leopold Trénor Palavicino (València, 1870-1937), poeta bilingüe i circumstancial que va produir una lírica discontinua perllongada durant més de quaranta anys. L'autor a penes ha estat estudiat —tan sols hem comptat amb una biografia elaborada per Amèlia Comba en 1965 i un article de Pérez de Castro l'any 1983— tot i que Teodor Llorente, a inici del segle XX, el considerà entre els vint poetes valencians de qualitat destacable. Una de les possibles causes que explicaria el seu desconeixement potser seria la mateixa magnitud del cognom: la reputada contribució social i econòmica de la seua família bandejaria la contribució literària del Trénor escriptor.

L'autor estava emparentat amb una de les famílies més influents de la València de l'època: els Trénor, de marcat perfil comercial, castrense i aristocràtic. A finals del vuit-cents va contraure matrimoni amb Rosario Pardo de Donlebún, d'origen asturià, amb qui va construir una extensa descendència. Gràcies a la branca familiar dels Palavicino, va aprendre valencià i al col·legi jesuïta del cap-i-casal va accedir als primers textos poètics. La formació possibilità que es convertira en un fervent propagandista catòlic, a més de declarat regionalista: entre altres accions, conegut per esdevenir president de Lo Rat Penat (1908-1910) i signatari de les Normes de Castelló de 1932.

Al Col·legi de Sant Josep de la Companyia de Jesús de València, Trénor esdevingué un activista del moviment catòlic valencià: va formar part de bona part de les iniciatives promogudes per aquests, com ara la fundació del sanatori de Fontilles o la Casa de la Caritat. Ara bé, el seu treball incansable com a

congregant jesuïta va reeixir sobretot per la fundació del Centre Escolar i Mercantil de València (1912-1931) i l'edició de la revista *Oro de Ley* (1916-1931), en la qual va aportar un gruix considerable de textos literaris de valor rellevant.

La inclinació pels idiomes i el contacte directe amb el moviment renai-xencista va fer augmentar el seu interès per enllestir literatura en valencià. Tenim notícia d'un dels seus poemes, «A una oroneta» (1887), publicat quan comptava tan sols dèsset anys. La versatilitat fou tal que en 1893, amb vint-i-tres anys, va ser reconegut amb la distingida Flor Natural de Lo Rat Penat pel poema «Nit d'albaes».

L'expressió dels versos valencians evidencia la conseqüència de la seua ideologia lingüística i cultural. L'escriptor no sols va usar el català com a mitjà d'expressió lírica, sinó també com a via deliberadament persuasiva: Trénor —format en llengües espanyola, francesa, italiana o alemanya— entenia que amb dels seus versos posava en valor la llengua dels valencians.

Això prova la seua excepcionalitat: no és freqüent —si més no en l'àmbit cultural valencià de dos segles ençà— que algú d'aquest perfil no sols contribuïra al foment de la literatura i llengua catalanes, sinó que, més aïna, representara, significativament i deliberada, el pensament regionalista. Per tal de delimitar-ne la contribució, actualment està en premses un volum en què analitze la producció cultural i literària de Leopold Trénor Palavicino, com a conseqüència de la tesi doctoral que vaig elaborar: «L'obra valenciana de Leopold Trénor Palavicino (1870-1937)», defensada el passat estiu de 2023 a la Universitat de València.

2. L'aportació cultural de Leopold Trénor

Leopold Trénor era un home de negocis al servei de les empreses industrials de la família; tanmateix va destinar gran part de les hores d'esbarjo a l'activisme cultural. Durant tota la seua etapa vital estigué relacionat amb Lo Rat Penat, cooperant-hi des de diverses seccions, juntes directives i presidència. En aquell casal es va desenvolupar en l'ambient jocfloralesc i va articular el pensament regionalista tot assumint l'apoliticisme llorentí, el qual era compartit per la

immensa majoria de l'entitat dels amadors de les glòries valencianes. Així ho resumia el mateix Trénor (Roca 2011: 624):

Eixe es el nostre regionalisme, sense tares d'exclusivismes perillosos, de polítiques ambicions, buscant sempre el recobrar la nostra ánima netament valenciana, pera que les arrels y les branques qu'ens pertóquen del gran abre nacional se colguen ben fondes pera conservar la sava tradicional y el such d'amor a nóstra térra y s'estenguen pomposes, pujant al espay en vol altiu de progrés y d'ideals, unintse en cordial germanor á les altres, apoya-des en el tronch comú y nutritlo per lley d'amor, no de cruentes podes.

El període de presidència de Lo Rat Penat fou sols de dos anys (1908-1910). Les obligacions laborals i familiars li impedién dedicar el temps que l'entitat requeria. Tot i la brevetat, el mandat de Trénor va destacar per la coincidència amb l'Exposició Regionalista de 1909 i l'Exposició Nacional de 1910. El seu cosí, de cognoms homònims, Tomàs Trénor Palavicino, era el president de l'Ateneu Mercantil de València, des del qual va organitzar aquells esdeveniments tan encertadament que reberen l'acollida de la societat (Sanchis 1972: 481).

En aquell mandat, Trénor va voler reviscolar l'activitat ratpenatista. No pretenia esdevenir un president accidental; ans al contrari: les seues paraules reflectien un regionalisme desacomplexat que feia glatir l'adulta entitat (Comba 1965: 19-20):

Lo Rat Penat ix fora del niuet en plé mitjdía per a recórrer les províncies germanes del Gran Reialme de València i a la llum engegadora del cel d'Alacant i dels ulls engisadors de les alacantines, brolla, no més al veure-lo, un incendi d'entusiasme, com no n'ha vist un altre i baix les arcades trionfals de les palmeres d'Elx, alacantins i valencians ouen en un mateix glatit del cor, la visió gegantesca del pervindre de la nostra Regió.

Hi reïxen iniciatives com ara la creació de la Taula de la Secció de Teatre, per tal d'impulsar la dramaturgia valenciana. De més a més, a fi d'afavorir-ne l'hàbit lector, va fundar l'Escola d'Estudis Valencians i l'Escola de Lectura, amb

l'ajut de Roc Chabàs, que gaudia de prestigi en el camp de la catalanística. Ara bé, el programa ambiciós de Trénor no va arrelar a causa de la manca d'interés dels governants per aportar-hi recursos econòmics (Comba 1965: 14).

D'altra banda, com hem exposat, un dels objectius de l'escriptor era exportar la paraula de Déu al si d'una societat vibrant cada vegada més allunyada dels preceptes cristians. Entre altres accions, això explica l'adquisició de la impremta «Tipografia Moderna». Un dels projectes més lluïts fou l'edició de la revista *Oro de Ley* que, en la pràctica, esdevingué l'òrgan d'expressió del Centre Escolar i Mercantil de la comunitat jesuïta de València, mitjançant el qual pretenien mobilitzar i conduir l'ideari polític dels joves universitaris adinerats i conservadors valencians (Valls 1992: 31).

Oro de Ley era conseqüència directa de Leopold Trénor: n'era el financer, l'editor i, alhora, l'autor de gran part del contingut mitjançant diversos pseudònims. La implicació en el Centre Escolar i Mercantil fou total, fins al punt que va aprofitar la plataforma per col·laborar en la fundació de l'Acadèmia Valencianista (secció de l'entitat), a partir de la qual difondre l'ideari catòlic conjuminat amb el regionalisme valencià que llavors, a inici del segle XX, començava a proliferar-hi. En poc de temps, aquesta acadèmia va desenvolupar una labor digna de ressenyar: inclús decoraren els murs d'una part de l'entitat imitant una barraca valenciana i es rodejaren de referents propis: la Mare de Déu dels Desemparats i sant Vicent Ferrer en presidien cada sessió.

Aquests catòlics valencianistes, amb Trénor com a referent, difongueren el seu ideari mitjançant l'excursionisme, les conferències i les publicacions literàries. Així doncs, versaren sobre la història del Regne de València: sant Vicent Ferrer, Jaume I o la Taula de Canvis. Al mateix temps, seguint el model excursionista de Lo Rat Penat, visitaren monuments destacats de València i part de patrimoni històric i natural del País Valencià (Garcelan 2021: 87). Prova d'aquest valencianisme d'arrel catòlica el plasmaren a l'«Himne eucarístic», que s'encarregaren d'adaptar i propagar pels cercles catòlics valencians:

Cantém al dolç amor plé de delícies
cantém al Redentor

¡Deu está así! Aném tots a adorarlo
i entreguémlí sancer lo nòstre còr.
¡Gloria eterna a Jesús! Tota la terra
beneixca al Senyor.
Honor i glòria a Tú, Rey de la gloria,
amor per sempre a Tú, Deu del amor.
¡Oh Foc qu'els còrs inflama!
¡Oh Rey de les victories!
¡Oh Vida de la vida, amor de tot amor!
A Tú cantém gojosos, ¡oh Deu de nòstres glories!
Ton nòm que mel destila, adora el nòstre cor
¿Qui com Tú, Deu altíssim? Tú reines i Tú imperes,
l'espai es ton domini; lo cèl, Tú'l vares fer.
¡Senyor de les altures! Tú eres el que eres,
Sublim es ta grandea; inmens, el teu poder.¹

3. La lírica valenciana de Trénor (1890-1930)

L'escriptor va produir poesia tant en castellà com en valencià. Des de finals de la dècada dels vuitanta del segle XIX fins als anys trenta del segle XX va publicar un gruix considerable d'obres, entre les quals comptem les següents: *Ramellet de versos* (1895), *Flors de paper* (1898), *A María Guerrero* (1907), *Para nosotros solos* (1908), *Poesies* (1915), a més d'un conjunt notable de poemes esparsos a la premsa de l'època.

La poesia valenciana de Trénor és sobretot costumista, encara que els versos incorporen algunes innovacions conceptuals i discursives. Lluny d'esdevenir modernista (Simbor 1988: 72), la veu trenoriana guarda la memòria de les tradicions del seu poble, la pàtria, la fe i l'amor. El seu discurs és preferentment circumstancial i testimonia l'estada estudiantil per Europa, l'amor primerenc, la família, l'associacionisme, la pena i la mort. Tot i que l'origen del

1 «Himne eucarístic», *Valencia Mensual*, any 1, núm 11, (XI-1917), p. 2.

motiu sol ser difús, Amèlia Comba (1965: 8) atribueix l'interés de Trénor per la poesia arran de l'època escolar:

nen encara, ingresá al Col·legi dels PP. Jesuïtes, on sa gran afició a la poesia es va notar de primeries, lo que féu qu'el seu Mestre, el savi P.[are] Sauret, s'en adonas, descobrint en ell un extraordinari poeta juvenívol, promesa d'un pregon i ferm puntal de renaixença, per lo que l'instruí als secrets de la mètrica i la rima.

L'autor seria coneixedor de la llarga tradició literària d'ençà dels clàssics del Segle d'Or, en gran part gràcies als escriptors coetanis renaixencistes que s'encarregaren de pouar aquella tradició. Existeix un exemple simptomàtic: el 1927 va publicar una de les seues obres castellanés, *Juan de Yepes, medio fraire y doctor de la Iglesia: una peregrinación por los paisajes de San Juan de la Cruz* i va encapçalar un dels capítols amb el títol «Lirio entre espinas», traducció literal del famós vers ausiasmarquià, «llir entre cards».

3.1. La influència de Jaume Collell, Teodor Llorente i Vicent W. Querol

La influència cultural del col·legi jesuïta feu que Trénor coneguera la lírica de Llorente i Querol. D'aquest darrer, a més, en tenia consciència per la relació laboral i amical que mantenia amb son pare Ricardo Trénor Brucelli.

En plena adolescència, quan estudiava idiomes a Montpeller i Feldkirch, va escriure un dels seus primers poemes en valencià: «Á una oroneta» (Montpeller, 1887). Poc de temps després, va publicar dos articles anomenats, «De Ripoll á Ribas»² al periòdic *La Ilustración católica*, en què relatava una excursió per l'alta muntanya catalana en 1890. En aquella estada va coincidir amb Jaume Collell, eclesiàstic i escriptor aleshores reputat per haver obtingut la preuada Flor Natural dels Jocs Florals de Barcelona (1888). Prompte mantingueren relació fins al punt que Trénor va escollir que el català li escriguera el

2 TRÉNOR, Leopold, «De Ripoll a Ribas. Una excursión por la alta montaña de Cataluña», *La Ilustración católica*, núm. 28, (5-X-1890), pp. 333-334 i núm. 30 (25-X-1890), pp. 363-364.

pròleg del seu primer poemari, *Ramellet de versos* (1895). Tenia tal confiança que li trametia els versos primerencs, així ho recordava Collell: «una mostra que al cap de poch temps m'envià, me refermà en mon pensament, y més tart vingueren los Jochs Florals del Rat-Penat de Valencia, de 1893, á dar-me plena rahó y confirmar mos pornostichs» (Trénor 1895: 4).

Poc de temps després, en 1892, aparegué el poema «La papallona» al periòdic barceloní *La il·lustració catalana*. La publicació llavors era dirigida per Francesc Mateu Fornells, el qual mantenia amistat amb Collell. Amb tota probabilitat el mossèn català li presentaria els versos del jove lletraferit. Aquell poema significava una carta de presentació al món cultural català carregat amb una imatge lírica que evocava el destí incert i alhora esperançat del jove poeta:

-D'ahont vens, papallona,
papallona blanca de les ales d'or?
No ho sé, entre les roses m'emporta exa ona,
m'emporta exa ona de llum y flayror!
M'emporta! Què importa,
què'm fá lo camí?
Flors ne tenen l'orta,
lo bosch, lo jardí!

El pas més significatiu de Trénor en el camp literari arribà molt prompte. Com hem comentat, en 1893 fou guardonat amb la Flor Natural de Lo Rat Penat pel poema «Llunt de la patria», perquè, com ell mateix afirmava: «llunt de la patria esclatá un jorn l'anyorança en mon llavi sanglotador en ardentes estrofes en llengua valenciana». La relació cada vegada fou més estreta en l'àmbit ratpenatista, d'igual manera que cresqué el contacte amb Teodor Llorente.

Durant la darrera dècada del vuit-cents, a l'*Almanaque «Las Provincias»* es pogué llegir amb regularitat poemes de Leopold Trénor. Llorente va elogiar les seues aptituds líriques. En 1908 recordava el poema «Lluny de la pàtria», un dels més llegits del nostre escriptor: «harà una veintena de años, oí una voz muy dulce y algo triste, que venía del extranjero. Era un lamento de nostal-

gia, dirigido á la Patria ausente [...] ¡Ya tenemos otro poeta!». És més, línies després, Llorente afirmava que Trénor fins aleshores [1908] «continuó siendo poeta, porque quien lo es de veras, nunca deja de serlo», ja que, a parer seu, els seus versos tenien «carácter y significado propio», per la qual cosa concloïa: «versos como estos entran, por derecho propio, en el brillante imperio de las Bellas Letras, y entran también [...] en el de las Buenas Letras». ³ Tal era la bona consideració que el patriarca de la Renaixença valenciana va incorporar Leopold Trénor entre els vint *Poetes valencians contemporanis* de l'antologia que va publicar l'editorial Avenç en 1908: junt amb Trénor, que n'era el més jove, s'hi varen incloure versos de Teodor Llorente, Vicent W. Querol, Constantí Llombart, Jacint Labaila, Rafael Ferrer i Bigné, Fèlix Pizcueta, Eduard Escalante, Josep Bodria, Josep Arroyo, Josep Aguirre Matiol, Antoni Palanca, Joan Baptista Pastor Aicart, Víctor Iranzo, Lluís Cebrian Mezquita, Joan Espiau, Josep Maria Puig Torralva, Francesc Badenes Dalmau, Josep Maria De la Torre i Ramon Andrés Cabrelles.

3.2 El *Ramellet de versos* de 1895

Fou el seu primer poemari, publicat quan encara comptava vint-i-cinc anys. En aquesta obra era presentat com a «soci del Rat-Penat» amb el patrocini del pròleg de l'escriptor català Jaume Collell. Solament s'hi recullen tretze poemes sense cap agrupació temàtica. Per ordre, s'hi podien llegir: «Endressa», «A una oroneta», «Llunt de la patria», «La spasa del templari», «Espigolant», «A Maria», «Nit de albaes», «La gateta blanca», «Al mesanger de Castella», «El consell de les fades», «En la Caldereria», «Inyors» i «Los dos amichs».

Amb l'«Endressa» anunciava aquell ramell de versos: unes «mustigues flors, omils y avergonyides» destinades a honrar els seus pares (Trénor 1895: 7):

¡Qu'em fá que ses coròles sòls duraren
bledanes un instant,

3 Valentino (Teodor Llorente Olivares): «De re literaria. Para nosotros solos, poesías íntimas, por Leopoldo Trénor, Valencia, 1908», *Las Provincias* (18-I-1909).

si pera que mos pares les miraren
satisfets, eixe instant ja fon bastant!

Els poemes «A una oroneta» i «Llunt de la patria» —recopilats de la seua estada estudiantil a Europa— i «Inyors» desprenen l'amor del poeta envers la pàtria que l'ha vist nàixer (Trénor 1895: 10):

Y si tròbes la blanca caseta
de mos pares, hont tinch lo meu còr,
de mi párlals joliua oroneta,
pòsa el níu en ses teules sens pòr.

Aquesta estima envers el seu país també és traslladada a partir de l'historicisme i costumisme propi de la poesia jocfloralesca que llavors promovia Lo Rat Penat. En aquest sentit, al recull poètic s'adjunten poemes com ara «La spasa del templari», una llegenda història per honrar el rei Jaume I (Trénor 1895: 18):

¡Lluytéu ab plomes ó glavis,
agermanats com llavors
per les tradisións dels avis,
son dols parlar en los llavis
y son esprit en los còrs!

D'altra banda, l'expressió lírica del jove poeta reïx pel seu espiritualisme com ara a «Los dos amichs» quan agermana els símbols del «fumeral» i el «campanari»: és a dir, el catolicisme i l'obrerisme, mitjançant la fraternitat cristiana (Trénor 1895: 45):

Sense la fe y l'esperansa,
que mos van aconhortant,
¡qué trista tròba la vida
y qué dur ton tròs de pa!
¡Germáns! Sense pòr crideuli
al que vos vullga enganyar

del camí rècte apartantvos:
«¡som pòbres, mes som honorats!
»Anem calats d'espardenes,
»lo mocador en lo cap,
»lo prech en lo còr y el llavi,
»la ferramenta en la ma.
»Anem en gòig y esperansa
»encara qu'estem cansats;
»anem camí de la patria,
»qu'es lo cèl. ¡Germáns, avant!

3.3 *Les Flors de paper* de 1898

Fou el seu segon i darrer poemari en la nostra llengua. El recull marcaria la fi de l'etapa de joventut de Leopold Trénor, ja que l'any següent, el 1899, es va casar amb Rosario Pardo de Donlebún i Rojas. L'obra, doncs, va suposar una acció de gràcies a tots aquells companys de joventut vinculats a Lo Rat Penat. Així ho transmetia al pròleg (Trénor 1898: 7-8):

¡Avant, companys!

Lo nostre cel sempre clar riu d'esperances, la patria llemosina palpita per tot arreu d'amor y d'ermosura, el llenguatge dels avis viu encara en los llavis, y l'ànima lleal y honorada, sofrida y coratjosa de nostra raça, no morirá jamay mentres bategue un cor desde Penyagolosa al Mongó y florixcan clavells y lliris en los conreus de l'horta, mentres corone la darrer barraca la henchida creu.

Aquesta obra, d'una banda, incorpora 288 «cantars» breus de to festiu i popular i, d'altra, aplega dotze poemes, de caràcter més líric, alguns dels quals emesos en les sessions literàries ratpenatistes: «Recorts de la plaset», «En el album de la senyoreta D. Rafaela Andreu i de la Cerda», «Floretes de la serra», «Lo primer dent», «La gateta blanca», «Floretes sens nom», «Jo soch valenciá», «La cansó de la església», «La mort del poeta», «¿Pera Querol?», «A Eduart Escalante», «Quadret de l'horta» i «Á la colla de l'arrós de Barcelona».

Als «Cantars» expressa sentiments circumstancials i amorosos. Semblen apunts quotidians en la vida de l'escriptor (Trénor 1898: 3):

Pera cants el rosinyol,
les roses pera perfums,
pera cel el de ma terra,
pera enamorar tos ulls.

La segona part de la publicació inclou versos costumistes centrats en el paisatge i la nostàlgia i els poemes jocfloralistes confegits al caliu de Lo Rat Penat. Pel que fa als primers, destaca el poema «Lo primer dent» (Trénor 1898: 90):

Amorosa volguera en tota l'ánima
que no creixquera may,
y qu'enjamay sos llavis s'apartaren
de son pit maternal;
y al mateix temps volguera que ja fora
tot un fadrí templat,
y en lo primer dent mira joyosa
com fá lo primer pas.

El pairalisme, motiu recurrent als poemes valencians del vuit-cents, es fa notablement present en poemes com ara «Á la colla de l'arròs de Barcelona», «Floretes de la serra» o «Quadret de l'horta». Trénor, en un moment determinat, assumeix el referent costumista de la construcció de la barraca com a metàfora del matrimoni. De tal manera, ens hi situa en una conversa entre dos enamorats que somnien compartir la vida junts (Trénor 1898: 113-114):

Damunt de la encanyá te bon asiento
la embrosá de pallús y de senill,
y aixina en palla fluixa y fortes canyes
la barraca del agua se cobrix.
Aixó es el casament, si be se mira:
l'horne es la fortaleza del canyís,

la dona la embrosá de tendres plantes,
y junts fan un trespol fet y complit.

D'altra banda, les composicions poètiques circumstancials aporten informació sobre la labor de l'escriptor en l'entitat ratpenatista. «En el album de Rafaela Andreu y de la Cerda» és dedicat a la regina dels Jocs Florals de 1893 en el qual el conegut polític Josep Canalejas actuà com a mantenidor. La senyoreta era neta de Joan Evangelista de la Cerda, comte de Parcent i, embolcallat d'aquella flaire aristocràtica, Trénor, la vespra d'aquells jocs florals, va decidir dedicar-li una composició destacada pel to historicista «dels vells temps gloriosos» i per alguna consideració política: «deu ser valenciana de cor y hermosura» (Trénor 1898: 84).

Així mateix, i com a conseqüència del caliu de les commemoracions del ratpenatisme, hi adjunta la composició «Per a Querol» i «A Eduart Escalante». En la primera desplega una evident falsa modèstia quan sentència «per a cantar les glòries dels poetes/ ses glòries bastarán», amb la qual cosa tractava d'engrandir encara més la figura del poeta (Trénor 1898: 106). El segon poema, igualment llegit en sessió solemne, demostra, en canvi, una semblança molt sentida en la qual subratlla d'Escalante com posà en solfa «lo cant dels rossinyols», així com el valor de la seua obra: «l'esperit valencià encarnares/ en tes genials creacions» (Trénor 1898: 110).

3.4 Les *Poesies* patrocinades per Josep Maria Bayarri en 1915

Dèsset anys després del darrer poemari de Trénor, el jove valencianista Josep Maria Bayarri havia fundat l'Agrupació Pro-Poesia Valenciana i, entre 1915 i 1916, va publicar la col·lecció anomenada «Biblioteca de poetes valencians contemporanis». Amb aquella iniciativa, Bayarri pretenia promoure l'obra dels nostres escriptors com a resposta a Lo Rat Penat, València Nova i Joventut Valencianista, les quals, a parer seu, no difonien suficientment els autors valencians.

Bayarri reconeixia que Trénor «dolsificava grásil la metàfora» (Bayarri 1966: 10-11). Aquesta antologia reeditava poemes que havien vist la llum vint anys enrere, tant al poemari *Ramellet de versos* (1895) com a *Flors de paper* (1898). De

més a més, hi inclogué la publicació de dos poemes inèdits: «La dona valenciana» i «Alma mater», a més d'una versió posterior dels «Cantars» publicats a *Flors de paper*. Acte seguit, el periòdic *Las Provincias* se'n feu ressò tot elogiant el poeta Trénor «cuya facilidad en los versos corre parejas con lo íntimo de su sentimiento valenciano». ⁴ Així ressonava «Alma mater» (Trénor 1915: 4-5):

Vòra'l camí sentats, deixém en tèrra
les armes robellades i els escuts,
no canta'l caragol son crit de guerra,
som els vells aymadors fugint vensuts.
Aymadors de la patria valenciana,
aymadors de la fe, flor de los cors,
aymadors de la dolsa sobirana
qu'es entre tantes flors pomell d'amors.

3.5 Els poemes esparsos (1892-1923)

L'autor va publicar quinze poemes a les pàgines de la premsa de l'època, dels quals onze els va signar: «La papallona», ⁵ «La barraca», ⁶ «Olivetets», ⁷ «La cansó dels àtoms» ⁸, «Cap a Alacant» ⁹, «Á la patria» ¹⁰, «Als mallorquins» ¹¹, «Gloria á

4 Trénor, Leopold, «Notas literarias. Poetas valencianos contemporáneos», *Las Provincias* (10-IV-1915).

5 Trénor, Leopold, «La papallona», *La Il·lustració catalana*, (15-VIII-1892), pp. 236-237.

6 Trénor, Leopold, «La barraca», *Almanaque «Las Provincias»* para 1898, pp. 139-141.

7 Trénor, Leopold, «Olivetets», *Almanaque «Las Provincias»* para 1899, pp. 281-282.

8 Trénor, Leopold, «La cansó dels àtoms», *Almanaque «Las Provincias»* para 1901, p. 93.

9 Fou publicat a *Las Provincias* (16-11-1908) i a l'*Almanaque «Las Provincias»* para 1909 (1908: 289-190). Ha estat reportat per Rafael Roca (2011: 595-599). Originalment, està signat en novembre de 1908 «a la vora de la riera de l'Eo (Astúries)».

10 Poema extret del parlament de Leopold Trénor ofert en homenatge a mossén Joan Baptista Cardona Vives el 28 de novembre de 1909. Reportat per Carles Sarthou: «Lo Rat Penat en Castelló. Honrant la memòria de Mossén Joan Cardona Vives» (*Lo Rat Penat. Revista Mensual*, núm. 3, 1911, 126-134). Publicat recentment per Rafael Roca (2011: 623).

11 Poema inclòs al recull poètic, *Mallorca a València. Fiesta de la poesía a bordo del Miramar* (1909: 21-22), que es va publicar a partir de la celebració literària organitzada pel periòdic mallorquí *La Almudaina* la nit de l'11 de juliol de 1909 al Grau de València «en homenaje á los autores de la Exposición [Regional] y á la poesía valenciana, en la persona de su ilustre representante D. Teodoro Llorente».

Viciana»¹², «Tres falles del añ 50»¹³, «Al Motiló»,¹⁴ i «¿Si't volem?»¹⁵. I quatre els elaborà sota pseudònim: «Nadal»¹⁶, «A María»¹⁷, «Salve»¹⁸ i «Díes d'hivern».¹⁹

Aquestes aportacions líriques circumstancials perseveren el discurs costumista, catòlic i patriòtic. Tanmateix, s'hi observa una veu poètica madura, pausada i directa. En «Olivetets» centra la mirada al fruit, des que naix, creix, fins que forma part de la gastronomia pròpia. Aquest paisatge rural reïx per la seua idealització: «sembla un jardí plantat de rams de plata/ pomells alegres de esperança en flor».²⁰

D'altra banda, sobta el poema «La cansó dels àtoms».²¹ L'autor, que havia esdevingut enginyer elèctric, incorpora el concepte científic mitjançant reiterades personificacions. Els àtoms creen el món:

Jo soch la goteta que penyes forada;
i jo la espurneta que'ls boscos encén,
nosaltres los àtoms, que no veu la vista,
formém mar y terra, y al llamp vibrar fem.²²

«Al Motiló»²³ observem un Leopold Trénor adult, de quaranta-set anys, conscient de la devastació de la Primera Guerra Mundial, és per això que va aprofitar l'avinentesa per pregar a un frare motiló perquè:

12 Poema publicat a *Lo Rat Penat. Revista Mensual*, núm. 10. (octubre de 1911) reportat per Carles Sarthou Carreres: «Lo Rat Penat en Burriana. Homenaje al historiador Viciana (Conclusió)», a través de Rafael Roca (2011: 657-658).

13 Trénor, Leopold, «Tres falles del añ 50», *Pensat i Fet* (març, 1914), p. 9.

14 Trénor, Leopold, «Al Motiló», *Oro de Ley*, núm. 51 (15-IV-1917), p. 182.

15 Aquest poema fou una de les composicions de la *Corona oferta per la Societat Lo Rat Penat a la Mare de Déu dels Desemparats amb motiu de la seua canònica coronació* (1923: 19).

16 M, «Nadal», *Oro de Ley*, núm. 129 (21-XII-1919), p. 488.

17 M, «A Maria», *Oro de Ley*, núm. 130 (28-XII-1919), p. 508.

18 M, «Salve», *Oro de Ley*, núm. 132 (11-I-1920), p. 30.

19 F. M. «Díes d'hivern», *Oro de Ley* núm. 135 (1-II-1920), p. 75

20 Trénor, Leopold, «Olivetets», *Almanaque «Las Provincias»* para 1899, pp. 281-282.

21 Trénor, Leopold, «La cansó dels àtoms», *Almanaque «Las Provincias»* para 1901, p. 93

22 Trénor, Leopold, «La cansó dels àtoms», *Almanaque «Las Provincias»* para 1901, p. 93.

23 Trénor, Leopold, «Al Motiló», *Oro de Ley*, núm. 51 (15-IV-1917), p. 182.

Desvetlleu al Sant Pare depresa,
que s'alse de terra, del somni de mort
y mostreuli les guerres qu'astellen
als pòbles del món.

L'autor pretenia sembrar llavors de concòrdia, de pau i consol al bell mig del cor europeu, per la qual cosa, com activista jesuïta, trasllada un accentuat sentiment fraternal per damunt del mundà conflicte bèl·lic:

«Que retrone de nou poderosa
entre'ls crits de guerra y els trons dels canóns,
y predique als Caíns sanguinaris
la pau del Senyor.»

Això sí, no s'està de recordar al frare que, «cuant calme la lluyta enconada [...] s'acòste un poquet a Valencia/ y ens unixca a tots [...] «que ens ensenye de nou a sentirnos/ valenciáns de parla, valenciáns de cór».

D'altra banda, convé subratllar els versos de l'autor durant el període de presidència de Lo Rat Penat. El poema «Als mallorquins» dirigit als literats d'aquella terra que visitaren l'Exposició Regional (1909); la composició per homenatjar mossén Cardona Vives (1911); «Cap a Alacant» (1911) arran del reconeixement al Comte Lumiares, així com «Glòria a Viciàna» (1911), que recità durant la visita dels ratpenatistes a Borriana. Tots aquests traspuen un deliberat sentiment patriòtic Roca (2011: 623):

Vuy t'oferím la sanch de nóstres barres,
suplant sava lleal de cada cór,
el plorós sacrifici de les mares
l'ór fruyt del nóstre esforç.

Per últim, hi consten els poemes «A Maria», «Nadal», «Salve» i «Dies d'hivern». Tots aquests foren publicats sota pseudònim entre 1919 i 1920 a *Oro de Ley*. «A Maria», «Nadal» i «Salve» comprenen el to costumista i religi-

ós que tant caracteritza Trénor. El primer, d'estil plenament marià, destaca pel diàleg entre el jo poètic i la deïtat. Igualment succeeix amb «Salve» i «Nadal», aquest darrer més costumista i fins historicista.

Ara bé, «Dies d'hivern»,²⁴ aporta una notable evolució estètica. El poeta evoca la naturalesa, que pren protagonisme, i aprofita per traslladar al lector un pregon *tempus fugit*:

Els arbres despullats se miren solitaris;
escolten de la vida els muts cants funeraris
que passa entre les pluges i vents del mal orage
moguent les seques fulles que foren lo vèrt trage.

L'expressió poètica trasllada la cruesa de la vida de la tardor vital. Dos anys abans de la publicació, havia mort Maria Luisa, una de les seues filles: aquell prematur traspàs va colpir l'escriptor. L'encertada imatge de la fulla ca-duca ben bé resumeix el seu estat vital:

I l'aire les meneja des d'un costat a l'altre;
éll és d'aqueixes fulles encarregat de batre;
les que un día donaren de l'ombra beneïda,
per tèrra les arrastren, remat trist de sa vida.

4. A tall de conclusió

Comptat i debatut, Leopold Trénor esdevé un exemple d'escriptor valencià d'entre segles. L'obra, discontinua i circumstancial, es perllonga des de finals de la dècada de 1880 fins a la segona dècada del segle XX. S'identifica amb les bases estètiques de la Renaixença, la producció poètica de la qual conjumina amb les obligacions laborals, tot i que, aïlladament sense evolucionar al Mo-

24 F. M. «Dies d'hivern», *Oro de Ley* núm. 135 (1-II-1920), p. 75

dermisme, incorpora algun concepte científic pròxim a les seues obligacions laborals. Al remat, la veu poètica de Trénor evidencia una voluntat expressiva juvenívola que és subordinada a l'estètica jocfloralista i als interessos del propagandisme catòlic.

Bibliografia

- BAYARRI, J. M. (1966), *Bayarri Autoviogràfic. A trenq de 80 anys*, València: Edicions Bayarri.
- COMBA, A. (1965), *Biografia d'un president de Lo Rat Penat, ja mort, amb descripció de les seues activitats relacionades amb aquest centre*, València: Lo Rat Penat (Inèdit).
- GARCELÁN, J. (2021), *La cultura a la Universitat de València*. València. Publicacions de la Universitat de València.
- LO RAT PENAT (1923), *Corona oferta per la Societat Lo Rat-Penat a la Mare de Deu dels Desamparats ab motiu de la seua canònica coronació*. València. Imprenta Josep Olmos.
- PÉREZ, J. (1983), «Don Leopoldo Trenor Palavicino (notas para su bio-bibliografía)», *Boletín del Instituto de Estudios Asturianos*, núm. 108, pp. 221-224.
- ROCA, R. (2011), *La Renaixença Valenciana i el redescobriment del país: el Centre Excursionista de Lo Rat Penat: (1880-1911)*, Paiporta: Denes.
- SANCHIS, M. (1972), *La ciutat de València: síntesi d'història i de geografia urbana*, València, Publicacions de l'Ajuntament de València.
- SIMBOR, V. (1988), *Els fonaments de la literatura contemporània al País Valencià (1900-1939)*, València: Institut de Filologia Valenciana.
- TRÉNOR, L. (1895), *Ramellet de versos*. València: Josep Ortega.
- (1898), *Flors de paper*, València, Imprenta M. Alufre.
- (1907), *A María Guerrero*, València: Asociación Valenciana de Caridad.
- (1908), *Para nosotros solos. Poesias íntimas*. València: Pubul y Morales.
- (1915), *Poesies*. València: Agrupació Pro Poesia Valenciana.
- (1927), *Juan de Yepes, medio fraire y doctor de la Iglesia: una peregrinación por los paisajes de San Juan de la Cruz*. València: Tipografía Moderna.
- VALLS, R. (1992), *La Derecha Regional Valenciana: el catolicismo político valenciano (1930/1936)*. València, Alfons el Magnànim.